

УДК: 911.3

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЮБЕШІВСЬКОГО
РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЯК ДЕПРЕСИВНОЇ ТЕРИТОРІЇ**

кандидат географічних наук, Сосницька Я.С.,

кандидат географічних наук, Маковецька Л.О.,

Кух К.Ю.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Метою статті є соціально-економічна характеристика Любешівського району Волинської області, як депресивної території, окреслення сучасного стану, проблеми та перспективи розвитку Любешівського району, як депресивної території. Представлено результати дослідження депресивності Любешівського району. З'ясовано основні фактори, що зумовлюють відсталість адміністративного району, сучасний стан господарського комплексу. Висвітлено основні проблеми та перспективи розвитку Любешівського району, як депресивного регіону.. Проаналізовано динаміку розвитку суспільно-географічного комплексу регіону дослідження упродовж 2011-2015 рр. Дослідження побудовано та статистичних матеріалах Головного управління статистики України. Основні результати проілюстровано в діаграмах та картосхемах.

Ключові слова: депресивна територія, адміністративний район, господарський комплекс, суспільно-географічний комплекс.

кандидат географических наук, Сосницька Я.С., кандидат географических наук, доцент, Маковецкая Л.А., Кух К.Ю. Проблемы и перспективы развития Любешівського района Волынской

области, как депрессивной территории/ Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, г. Луцк, Украина

Целью статьи является социально-экономическая характеристика Любешовского района Волынской области, как депрессивной территории, очерчивания современного состояния, проблемы и перспективы развития. Представлены результаты исследования депрессивности Любешовского района. Выявлены основные факторы, которые определяют отсталость административного района, современное состояние хозяйственного комплекса. Отражены основные проблемы и перспективы развития Любешовского района, как депрессивного региона. Проанализирована динамика развития общественно-географического комплекса региона исследования на протяжении 2011-2015 гг. Исследования построено и статистических материалах Главного управления статистики Украины. Основные результаты проиллюстрированы в диаграммах и картосхемах.

Ключевые слова: депрессивная территория, административный район, хозяйственный комплекс, общественно-географический комплекс.

Candidate of Geographical Sciences, Sosnitsky Y.S., Candidate of Geographical Sciences, Makovetska L.O., Kyh K.J. Problems and prospects of development of Lybeshiv of district of the Volyn area, as the depressed territory/ Lesya Ukrainian Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

The aim of the article is socio-economic description of Lybeshiv of district of the Volyn area, as the depressed territory, lineation of the modern state, problem and prospect of development. The results of research of depressed of Lybeshiv of district are presented. Basic factors, that predetermine the backwardness of administrative district, modern

state of economic complex, are found out. Basic problems and prospects of development of Lybeshiv of district are reflected, as the depressed region. The dynamics of development of publicly-geographical complex of research region is analysed during 2011-2015 Research it is built and statistical materials of Main administration of statistics of Ukraine. Basic results are illustrated in diagrams and map.

Keywords: grain-growing complex, grain-crops, sowing area, gross collections, productivity, export.

Постановка наукової проблеми. Трансформаційні процеси, що відбулися на поч. 90-х рр. ХХ ст. та відсутність науково-обґрунтованої державної регіональної політики зумовили асиметрію соціально-економічного розвитку регіонів. Любешівський адміністративний район відноситься до депресивних територій, хоча має для сталого розвитку усі передумови: вигідне економіко- та транспортно- географічне положення, наявність природних ресурсів, значну чисельність економічно-активного населення тощо. Основними показниками, що висвітлюють депресивність регіону дослідження є високий рівень безробіття (1,8 %), низький показник валового виробництва на душу населення (898,3 грн/особу) та його тенденції до зниження, незначна частка валового виробництва району до загальнообласного показника (5,4 %) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем виникнення, шляхів подолання депресивності регіонів та розробкою напрямів державного регулювання цих процесів займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких найбільшою обґрунтованістю відрізняються наукові праці Барановського М.О., Забарної Е.М., Заставного Ф.Д., Жук М.В., Качана Є.П., Новикової А.М., Петренко К.В., Плотницької С.І., Свинаренко Т.І., Шевчук Я.В.

та інші. Однак залишається відкритою проблемою дослідження локальних регіональних одиниць.

Метою статті є виставлення проблем та окреслення перспектив розвитку Любешівського району Волинської області, як депресивної території.

Результати досліджень. Рівнинність рельєфу, помірність клімату та різноманітність ґрунтового покриву, вигідне економіко-географічне положення, значимий демографічний потенціал сприяють розвитку зумовили специфіку господарського комплексу Любешівського району. У наслідок господарської діяльності людини відбулися негативні зміни у природному середовищі: хімічне та фізичне забруднення ґрунту та його деградація, забруднення водних об'єктів, тощо. Для збереження екосистем у районі діє національний природний парк «Припять-Стохід» та гідрологічні заказники.

Природні умови та господарський розвиток зумовив особливості зайнятості населення у Любешівському районі. Так у 2015 році найбільша частка зайнятих припадала на сферу послуг у якій зайнято 78 % населення, зокрема 57 % (1623 особи) припадає на освіту, 14 % (402) на державну службу, 4 % (122) - будівництво і 1 % (21) - транспорт і зв'язок. У сільському господарстві і промисловості зайнято 12 і 4 % відповідно. А наявні лісові ресурси зумовили те, що у лісовому господарстві зайнято 8 % трудових ресурсів, що в абсолютному показнику становить 232 особи.

Негативним явищем у Любешівському районі є рівень безробіття, який становить 1,8 %. Звичайно цей показник відображає лише офіційно зареєстрованих безробітних, оскільки рівень справжнього безробіття набагато вищий.

Любешівський район характеризується низькими показником валового регіонального продукту – 6,5 % валового виробництва

Волинської області, що дозволяє йому посісти 13 місце у області. Промисловість району представлена харчовою, лісовиробничою та поліграфічною галузями і характеризується позитивною динамікою обсягу реалізації промислової продукції - у 60,4 рази.

Любешівський район є одним із районів Волинської області який має негативну динаміку виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки за період з 2011 до 2015 рр. темп спадання становив 9 %. Даний район виробляє лише 4,2 % валової продукції Волинської області і посідає 12 місце серед адміністративних районів області за обсягами валового виробництва продукції сільського господарства. У структурі виробництва продукції сільського господарства переважаючою формою господарювання є особисті селянські господарства (ОСГ), які виробляють 83,3 % валової продукції даного сектора економіки району. У структурі виробництва сільськогосподарської продукції рослинництво переважає над тваринництвом – 78,8 % і 22,2 % відповідно. Посівна площа під сільськогосподарськими культурами в Любешівському районі у 2015 році становила 20596 га, що на 7 % більше у порівнянні з 2011 р. У структурі посівної площі переважають зернові культури – 9396 га (45,6 % від загальної посівної площі району). Спостерігається збільшення частки у структурі посівної площі під ріпаком та овочами, під якими у 2015 році було зайнято 322 га та 691 га відповідно. Станом на 2015 рік у Любешівськоу районі Волинської області спостерігається зниження поголів'я ВРХ та корів та зростання поголів'я свиней. Негативна тенденція щодо поголів'я ВРХ зумовила спад виробництва тваринницької продукції у Любешівському районі (окрім виробництва яєць).

Транспортна галузь є важливою складовою у структурі господарського комплексу району. Її діяльність спрямована на

задоволення потреб населення і підприємств району у якісному та безпечному обслуговуванні транспортними засобами. Пасажирські та вантажні перевезення Любешівського району забезпечує автомобільний транспорт. Транспортна мережа району представлена автомобільними дорогами державного та регіонального значення.

Соціальний сфера у Любешівському районі представлена соціально-культурним, в якому проявляються позитивні зміни у сфері здоров'я, освіти, соціального забезпечення. Сфера матеріального виробництва найбільш представлена роздрібною торгівлею та громадським харчуванням. Зовнішньоекономічні зв'язки Любешівського району формує зовнішня торгівля, транскордонне співробітництво та інвестиційна діяльність.

Не дивлячись на наявні природні та соціально-демографічні ресурси, Любешівський район Волинської області залишається одним із найбільш відсталих і депресивних регіонів не лише у межах області, але й України.

Основними проблемами які створюють перешкоди у соціально-економічному розвитку регіону дослідження можна виділити у наступні групи: соціальні, економічні та природно-екологічні.

До економічних проблем належить: монофункціональність аграрного сектора, застарілі методи господарювання у сільському господарстві, нарощування структурних диспропорцій виробництва, низький рівень матеріально-технічної баз усіх категорій господарювання та інші.

Соціальні проблеми висвітлюються через погіршення демографічної ситуації, низьким рівнем якості життя сільського населення, високим рівнем безробіття, значна трудова міграція населення, занепад соціальної інфраструктури.

До екологічних проблем розвитку Любешівського району відносимо погіршення загальної екологічної ситуації, значні площі під радіаційним забрудненням, деградація ґрунтів, поширення ерозійних процесів.

Для Любешівського району характерним є низький рівень розвитку аграрного сектора, низький рівень дохідності сільськогосподарського виробництва, відсутність фінансової підтримки дрібних сільськогосподарських товаровиробників, обмеженість фінансових ресурсів місцевих бюджетів, збитковість виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, часткове ігнорування державою специфіки Любешівського району. Однією з найскладніших проблем є розбудова соціальної інфраструктури сільських територій. У сільській місцевості майже повністю призупинилося будівництво доріг із твердим покриттям, об'єктів інженерного облаштування, житла, об'єктів комунально-побутового й соціально-культурного призначення. Існує нагальна потреба забезпечення сільських населених пунктів дорогами і під'їздами з твердим покриттям, будівництва і облаштування вулиць, будівництва реконструкції та капітального ремонту мереж водопостачання і водовідведення, систем електропостачання, відбудова мережі соціально-культурного обслуговування населення тощо. Найбільші труднощі пов'язані із забезпеченням та пошуком коштів для фінансування вищевказаних заходів і робіт. Це передбачає бюджетні асигнування, а тому ця проблема в найближчий час не може бути вирішена. На державному рівні розглядається перспектива створення фонду підтримки розвитку сільських територій, який буде акумулювати кошти за рахунок відрахувань суб'єктів господарювання всіх форм власності в розмірі 1,5% від отриманих ними доходів. Це один із можливих варіантів спрямування

коштів для вирішення невідкладних питань розвитку сільських територій.

Причинами, що зумовлюють гальмування процесу сталого розвитку Любешівського району Волинської області є недостатнє фінансування розвитку сільських територій, слабкий розвиток інституту місцевого самоврядування, відсутність ефективних механізмів здійснення програм сталого розвитку району.

Вирішення вище згаданих проблем можливе за допомогою регіональної політики, яка щодо Любешівського району повинна бути спрямована на правове забезпечення подальшого посилення економічної самостійності локальних прикордонних господарських утворень шляхом чіткого розмежування повноважень між центральними і місцевими органами управління і виконавчої влади, формування точок росту, реформування галузевої і територіальної структури господарських комплексів, облаштування державного кордону і кордонних переходів, створення прикордонної інфраструктури, налагодження системи зв'язків із суміжними прикордонними територіями сусідніх держав [6].

Оскільки Любешівський район є районом де сільське господарство є одним із головних галузей господарського комплексу то стратегічними напрямками у даній галузі є:

– у рослинництві: залучення під посів сільськогосподарських культур ріллі, що не обробляється; впровадження інтенсивних технологій вирощування сільгоспкультур, що забезпечили б одержання стабільних урожаїв не погіршуючи при цьому потенційну родючість ґрунтів; збільшення площі конкурентноспроможних культур, зокрема, цукрових буряків, ріпаку та круп'яних культур; поповнення машинно-тракторного парку високоефективною технікою; відродження льонарства, як традиційної економічно вигідної галузі

землеробства шляхом залучення інвестицій у льонопереробні підприємства поліської зони;

– у тваринництві: реконструкція та модернізація молочної галузі, зокрема встановлення доїльних залів; розвиток м'ясного скотарства в поліській зоні; у свинарстві створення нових ферм і племрепродукторів з розведення свиней м'ясного напрямку; відновлення роботи відгодівельних комплексів по свинарству та птахівництву;

– у переробній галузі: реконструкція та технічне переоснащення окремих переробних підприємств м'ясної та молочної промисловості; впровадження нових технологій, освоєння випуску нових видів продукції; технічне переоснащення комбікормових заводів по виробництву збалансованих комбікормів та концентратів; придбання і встановлення ліній швидкої заморозки плодів, ягід та овочів [7].

У промисловості передбачається створення умов для нарощення темпів промислового виробництва з урахуванням стану мінерально-сировинної бази і технологічного навантаження на район, шляхом підтримки та стимулювання існуючих підприємств.

У лісовому господарстві передбачається розширення та збереження лісового фонду держави, забезпечення сталого розвитку лісового господарства; забезпечення ефективного управління лісовим господарством; систематичне нарощування та ефективне використання лісових ресурсів; забезпечення екологічної ролі лісів.

В інноваційно-інвестиційній діяльності основними цілями розвитку є сприяння реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на: розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва, розвиток транскордонного співробітництва, прикордонної інфраструктури; розвиток туристично-рекреаційного комплексу, реформування житлово-комунального господарства, водо

забезпечення, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій.

Любешівський район є районом у Волинській області де доцільно розвивати сільський туризм. Однак у даній сфері господарства існує ряд гострих проблем що гальмують розвиток:

- негативний екологічний імідж регіону,
- незадовільна якість доріг,
- висока конкуренція з боку суб'єктів рекреаційної господарської діяльності (і не лише в галузі сільського туризму) з інших регіонів і країн,
- незадовільний рівень інформованості потенційних туристів про рекреаційні можливості регіону,
- мала кількість внутрішніх потенційних споживачів (ними є здебільшого мешканці великих міст, яких у регіоні чотири),
- зниження атрактивності рекреаційних ресурсів природного й антропогенного походження внаслідок нераціонального їх використання та організації недостатньо ефективних заходів з їх охорони тощо [6].

Окрім розвитку сільського туризму варто ще розвивати рекреаційно-туристські зони, які на даний час розвитку потребують подальшої детальної розробки. Враховуючи недостатню увагу органів управління до збереження та закріплення основних структуроутворюючих елементів планувальної структури області, можна виділити першочергові задачі, до яких входить закріплення меж елементів рекреаційної системи та екологічного каркасу: лісів, лісопарків, об'єктів природно-заповідного фонду, а також об'єктів, які виконують важливі рекреаційні, екологічні, природоохоронні та регулюючі функції.

Таким чином стратегічними завданнями по розвитку регіоноформуючих галузей регіону у Любешівському районі згідно «Стратегії розвитку Волинської області до 2020 року» [6] є:

а) комплексне оновлення виробництва на сучасній науково-технологічній основі, на базі чого:

– здійснити перехід на енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології, насамперед у виробництві будівельних матеріалів, металургії та обробленні металу, хімічній та нафтохімічній промисловості, машинобудуванні, виробництві деревини та виробів з деревини, харчовій промисловості, сільському господарстві, на транспорті, які є найбільшими споживачами енергоресурсів;

– підвищити конкурентоспроможність виробництва і відповідно покращити результативність та структуру експортного потенціалу області;

б) вдосконалення галузевої структури господарства у напрямку зростання питомої ваги екофільних видів економічної діяльності (науково-освітнього, санаторно-курортного, туристичного комплексів, четвертинного сектору та інших) на основі чого покращити екологічну ситуацію в регіоні;

в) створення сучасної виробничої, транспортної та фінансової інфраструктури – як основи перспективного розвитку господарства Волинської області;

г) посилення соціальної спрямованості економічного зростання, як стратегічної мети трансформаційних процесів в регіоні;

д) зменшення існуючих територіальних диспропорцій у рівні соціально-економічного розвитку Волинської області.

Таким чином основними пріоритетними завданнями у районі є посилення привабливості району шляхом створення сприятливого клімату для бізнесу та інвесторів, розбудова соціальної

інфраструктури сільських населених пунктів, підвищення рівня зайнятості населення, в тому числі сільського, завдяки розвитку «зеленого» та агротуризму, розвиток агропромислового виробництва; розвиток транспортної мережі та доріг; розвиток транскордонного співробітництва, прикордонної інфраструктури; впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій, здійснення реконструкції систем теплопостачання у закладах бюджетної сфери; вжиття заходів для збільшення використання торфобрикетів, дров паливних, відходів деревообробки для потреб тепло забезпечення підпорядкованих закладів бюджетної сфери.

Література:

1. Барановський М.О. Концепції регіональної депресивності: історія, еволюція, сучасні імперативи / М.О. Барновський // Український географічний журнал. – Київ: Інститут географії НАН України, 2010. – №1 (69). – С. 31–36.
2. Забарна Е.М. Дослідження сутності дефініції «депресивна територія» / Е.М. Забарна // Економіка: реалії часу. – №3-4(4-5). – 2012. – С. 197–202.
3. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічні, екологічні, демографічні) / Ф.Д. Заставний. – Львів, 2006. – 348 с.
4. Офіційний сайт Волинської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volynrada.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Любешівської державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vlada.info/rda/lubeshivska/>.

7. Офіційний сайт Любешівської районної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lbsadm.gov.ua/>.
8. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Вишневська Н.В., Хвесик Ю.М. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Волинської області): Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 376 с.

References:

1. Baranovskyi M.O. Kontseptsii rehionalnoi depresyvnosti: istoriia, evoliutsiia, suchasni imperatyvy / M.O. Baranovskyi // *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*. – Kyiiv: Instytut heohrafii NAN Ukrainy, 2010. – № 1 (69). – S. 31–36.
2. Zabarna E.M. Doslidzhennia sutnosti definitsii «depresyvna terytoriia» / E.M. Zabarna // *Ekonomika: realii chasu*. – № 3-4(4-5). – 2012. – S. 197–202.
3. Zastavnyi F.D. Problemy depresyvnosti v Ukrainy (sotsialno-ekonomichni, ekolohichni, demohrafichni) / F.D. Zastavnyi. – Lviv, 2006. – 348 s.
4. Ofitsiyni sait Volynskoi oblasnoi rady [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://volynrada.gov.ua>.
5. Ofitsiyni sait Derzhavnoho komitetu statystyky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Ofitsiyni sait Liubeshivskoi derzhavnoi administratsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vlada.info/rda/lubeshivska/>.
7. Ofitsiyni sait Liubeshivskoi raionnoi rady [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.lbsadm.gov.ua/>.
8. Pro stymuliuvannia rozvytku rehioniv: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 r. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Khvesyk M.A., Horbach L.M., Vyshnevskaya N.V., Khvesyk Yu.M. *Strategiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu (na prykladi Volynskoi oblasti): Monohrafiia.* – K.: Kondor, 2004. – 376 s.